

 Jerardo Elortza
eta Xabier Zelaia

OÑATI >

KALERIK
-
KALE

Zubikoa

San Juan Kalea (I)

Foruen enparantzatik oso hurrean egonda ere, garrantzi berezia eta handia eduki izan du Oñatiko historian **errebal-auzo-kale** honek. Erdi Aroko dokumentuetan apenas aipatzen den, baina XVI. mendetik aurrera sarritan agertzen zaigu **Zubikoa** gisa. Izen hori Antzuelas eta Ubao errekek bat egiten duten tokian dagoen zubitik (estalia gaur egun) zetorkion; hau da, luzaroan plazako beheko aldetik eskumara igarotzeko gainditu behar zen zubitik. Plaza Nagusiari buruzko ataletan azaldu genizkizuen tarte horretan zeuden eraikuntza eta zerbitzuen gaineko xehetasun batzuk: jesuiten eliza, era askotako eskolak, udal harategia, merkatua eta abar; egungo Pago Uso elkarte, Gaztelekua eta San Migel parrokiako klaustroaren inguruan kokatzen zirenak, alegia. Dena den, **auzoari aparteko nortasuna** emango zioten beste hainbat eraikin ere jaso ziren han: **Santa Anako komentua** eta **San Migel errota**, adibidez.

SANTA ANA ZUBIKOA

Horrela deitzen zitzaion 1509an **Arantzazutik kalera jaitsi ziren lau serorek** erosi zuten etxeari. Emakume haiek San Frantziskoren Hirugarren Ordenakoak ziren, Arantzazun egondako lehen urteetan **Juana Arriaran** oñatiarra burutzat zeukatenak. Hura hiltzean, etorri ziren Zubikoara, gizaldi askotan iraun zuen komentuaren jatorrizko oinarriak ezartzera, **Martin Mendizabal**

frantziskotarrak Santa Anari buruzko historia-liburuan (2002) adierazten digunez.

Zubikoako egoitza horretan lau mende t'erdi baino gehiago bizi izan ziren mojak, 1982an Garagaltza auzoko etxe berrira aldatu ziren arte. Pentsa dezakezue, denbora-tarte hain luzean **aldaketa ugari gertatu zitzaizkien Santa Anakoei**: hasieran serora soilak zirenak **klausurako lekaimeak bihurtu** zitzaizkigun 1596an eliza-agintarien erabakiei men eginez; harrezkero, **izen eta mota desberdinekin agertzen dira historian zehar**, San Frantziskoren erregelaren barruan beti ere; eta eraikuntzak berak hamaika aldakuntza, eraberritze eta hobekuntza izan zituen komentuan nahiz elizan, herri barruan erreferente garrantzitsua bilakatu zelarik.

la etengabe egon ziren belaunaldi anitzetako mojak **Santa Anan. Salbuespen bakar eta laburra 1794-1795 bitartean** jazo zen. Frantziako Iraultzaren hasieran, konbentzio-gerra zela eta, tropa frantsesak Hego Euskal Herrian sartzean, komentuetako mojek leku seguruagora ihes egin zuten. Santa Anakoek hasieran **Arabako Barriara** jo zuten eta geroago **Errioxako Brionesera**. Baina Basileako bakea sinatutakoan, berehala itzuli ziren Oñatira. XIX. eta XX. gizaldietako gatazka eta gerretan ez ziren herritik atera, eta halakoetan inguruko beste komentu batzuetako emakume erlijiosoek topatu zuten babesa eta aterpea Santa Anan.

Santa Anako komentua 1980 inguruan.

Komentua handituz eta zabalduz joan zen, urteak igaro ahala. Obrarik nagusienak, agian, **XVII. mendean** zehar burutu ziren. Orduan gauzatu zituzten **eliza berria, atari arkuduna eta eraikinaren beste alderdi batzuk**. Garai hartako lekukoa dugu oraindik ikus dezakegun erretaula nagusia, Juan Sagües, Martin Zatarain eta Domingo Zatarainen lan aipagarria. **Santa Anak** osatzen zuen etxe-multzo galantak, kostata eta kanpotik behintzat, **gorde zuen nolabait bere itxura historikoa**, duela ia berrogei urte, Oñatiko udalak bereganatu ondoren, mojen egoitza izatetik beste erabilera batzuetara pasatu zenean.

Azkenaldian, dakizuenez, **eliza hainbat zereginetarako areto bihurtu da**: urte batzuetan zinema-emanaldietarako ere baliatu baldin bazen ere, aspalditxoan antzerki, kontzertu edota hitzaldietarako erabiltzen da batik bat. Komentuari zegokion alderdia zeharo hustu zen barrutik eta lokal horietan **Txantxiku ikastolaren zenbait ikasgela atondu ziren**. Eta mojen ortu-sail zabaletan, berriz, **Zubikoa izeneko udal kiroldegia jaso zen**, gaur egun herritar askoren aisia-leku eta ariketa-esparru garantzitsuenetakoa delarik.

SAN MIGEL ERROTA

San Juan kalearen izaera luzaroan markatu zuen beste toki inportante bat **San Migel errota** izan genuen. Orain turismo-bulegoa aurkitzen den inguru horretan aritu zen lanean gizaldi askotan. **Jabeak Oñatiko jauntxoak ziren**, hots, **Gebaratarrak**,

Oñatiko udal artxiboa

San Migel errota egondako lekua XX. mendearen hasieran.

baina hauen patronatukoa zen San Migel parrokiarekin ere lotura estua eduki zuen. Hortik etorriko zitzaion izena, noski. **Jose Antonio Azpiazu** eta **Juan Madariagaren Oñatiko San Migel errota** (2006) lanak argibide ugari eskaintzen digu gai honetaz.

Parrokiako **abadeek hitzarmen moduko bat egina zuten euren patroiarekin**: elizari eman beharreko **hamarrenak** (gari, garagar, arto eta gainontzeko laboreen % 10a) nahiz **fruituen lehen emaitzak** (sagar, gaztaina, intxaur eta abarrenak) **kondearekin partekatu beharra** zeukaten; eta gainera, kondepekoak ziren nekazariak Linantzibar edo San Migel errotetara eraman behar izaten zituzten ehotzera euren labore-aleak. Bi baldintza horiek **ikaragarrizko diru-kopurua** ziurtatzen zien Gebaratarrei, eta bide batez parrokiako kabildoari, laurehun baserritik gora zituen Oñatiko herrian.

Errota horri eragiteko **ura San Martin azpiko presa batetik** desbideratzen zen eta ehundaka metro zituen **malatu baten bitartez** iristen zen San Juan kaleraino. San Migel errotak 1899an bere lanari utzi eta gero ere, kanalaren azpiegitura mantendu egin zen, XX. gizaldiaren hasieran leku horretan ipini zuten aroztegi bateko turbina mugiarazteko. Guk geuk ezagutu genituen hantxe **aroztegia eta zerrategia** gerra osteko hamarkada askotan. Malatu horren aztarnak ere bistan egon ziren Bidebarrieta aldeko etxe-poligono berria eraiki zen arte. Ur hori, gainera, beste premia batzuk asetzeko ere aprobetxatu zen: esaterako, ibilbide luze horretan zeuden **baratze ugariak erregatzeko**, hainbat labadero eta puxeta-harritan **arropak garbitzeko**, baita **bainu-etxe txiki batzuk jartzeko** ere.

Errotaren eraikina **Santa Anako mojek erosi zuten 1905ean**, eta hainbat arotz eta zerrariri alokatu zien XX. mendean zehar. Oñatiko **udalak** Santa Anako komentuari batera samar **bereganatu zuen 1983an**; 1997an **eraitsi egin zuten etxebizitzak egiteko**; eta unibertsitatara begira dagoen beheko solairuan **turismo-bulegoaren egoitza berria kokatu zen**. Bertan, aztarna arkeologiko batzuk errespetatu eta leku desberdinetatik elementuak ekarri, **errota bat berreraiki zen oñatiar eta turisten ikusgai**.

Hauetaz gain, San Juan kalearen inguruan badira, jakina, beste gauza eta xehetasun interesgarri asko. Horietako batzuk azaltzen hurrengo atalean saiatuko gaitzaizkizue.

ETXiAN
Inmobiliaria

Etxebizitza edo lokal bat saldu nahi duzu?

Tel.: 943 71 61 60
Mug.: 610 381 244
www.etxian.net
Etxian

carpintería
GARIBAI
aroztegia

Mota guztietako zurgintza-lanak

Garibai 11 • Telf.: 943 78 14 54 • garibai@garibai-aroztegia.com
www.garibai-aroztegia.com